

УДК 711.455

Ватрич І. Д. ,
*асистент кафедри інформаційних
технологій в архітектурі КНУБА*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАЛЬНЕОГРЯЗЬОВИХ САНАТОРІЇВ

Анотація: у статті розглянуто світовий досвід будівництва та функціонування бальнеогрязьових курортів та виявлені глобальні напрямки що склались відповідно до територіальних та соціально-економічних чинників. Розглянуті сучасні тенденції в розвитку санаторних комплексів.

Ключові слова: бальнеологічні заклади, індустрія курортного відпочинку та лікування, «філософія курортного відпочинку»

Головним фактором динамічного розвитку курортології, на сучасному етапі, є масові громадські потреби в лікуванні та оздоровленні, особливо на фоні усвідомлення в сучасному суспільстві важливості збереження та укріплення здоров'я, підтримання гарного фізичного та психоемоційного стану.

Можливість відпочинку, оздоровлення, цікавого і корисного проведення вільного часу – це риси характерні для розвиненої держави і розвиненого суспільства. Масове оздоровлення, лікування, реабілітація та відпочинок, які стали можливі лише в минулому столітті, впливають на розвиток курортної справи і сьогодні.

Першість серед європейських країн за розвитком бальнеологічних курортів належить Чехії, Угорщині, Румунії, Німеччині, Швейцарії та Австрії. Слід відмітити що ці країни користуються багатствами так званого «термального поясу Європи», також, цей пояс охоплює українські курорти, які знаходяться у Прикарпатті та Закарпатті.

Чеські курорти Маріанські Лазні та Карлові Вари здійснюють лікувально-оздоровчу діяльність завдяки мінерально-термальним ваннам, грязьовим обертанням та питному курсу мінеральних вод. Курорти мають розгалужену систему санаторіїв – готелів різного рівня комфорту та різної місткості. Санаторії мають як невеликі особисті термальні басейни так і комплекси бань для загального доступу відпочиваючих. Кожний санаторій має додаткові лікувально-оздоровчі процедури (сауни, басейни для плавання, фітнес, СПА процедури) для додаткової привабливості. Курорти є дуже привабливим об'єктами в сенсі туризму, завдяки архітектурі будівель та паркових комплексів, наявності історичних пам'яток, проведенню концертів, театральних та фольклорних вистав, фестивалів.

Приклад курортів Чехії демонструє тенденцію розвитку так званих депанданс готелів. Це готелі не високого рівня комфорту які є супутніми до великих санаторно-курортних готелів та комплексів та за домовленістю використовують їх лікувальну, розважальну структуру, а подекуди і об'єкти харчування. Це в рази знижує вартість відпочинку та додатково заохочує клієнтів.

Одним з європейських лідерів в галузі бальнеології є Угорщина. Країна має велику кількість курортів різного рівня на всій своїй території. Визначним бальнеологічним об'єктом Мішкольце є купальні які знаходяться у природній печері яку вимили термальні води.

Прикладом ефективного комплексного використання водних термальних ресурсів є курорт Хайдусобосло. На території курорту для відпочиваючих працює чотири водних комплекси різної спрямованості, але головна мета функціонування оздоровча та розважальна. Головним є комплекс термальної водолікарні яка надає біля 40 видів бальнеологічних процедур за допомогою великої кількості відкритих та закритих басейнів та ванн. Формує структуру курорту водний парк з басейнами різними за площею та додатковими опціями, спеціально упоряджена для відпочинку територія.

Візитівкою бальнеологічних і кліматичних курортів Німеччини вважається місто Баден – Баден. Зараз основу структури курорту створюють два великих термальних комплекси – «Каракалла» та «Фридріхсбад» з унікальною технологією римсько-ірландських бань, також є декілька питних джерела. Відпочиваючі мають змогу поселитися у різного рода закладах від історичних фешенебельних готелів та вілл до затишних сімейних готелів. Курорт має велику програму розваг – це всесвітньо відоме казино, палац фестивалів, філармонія, курзал, другій за розмірами театр у Європі.

Найбільшим бальнеологічним курортом Австрії є Баден. Основою курорту складають 14 сірчаних джерел, на базі яких працює головний термальний комплекс «Romertherme». До складу курортного комплексу входить – спортивний та дитячий басейн, оздоровчий басейн з гідромасажем, ванни джакузі, сауни, два відкритих басейни та тренажерний зал. В комплексі надаються різноманітні косметологічні та спа процедури. Додаткову культурно-розважальну програму здійснюють музеї міста, казино, винотека. В місті відбуваються музичні фестивалі. Родзинкою міста є великий розарій в якому відбуваються фестивалі «Дні роз». Значне місце в інфраструктурі курорту займає торгівля, яка представлена як світовими брендами та і сувенірами місцевих майстрів.

Першим мінеральним та кліматичним курортом Швейцарії вважається Бад Рагац у підніжжя Альп. В зимовий період додається функція

гірськолижного відпочинку. Бальнеологічні процедури відбуваються у спа - комплексах при великих готелях, також у головному спа – комплексі та у громадських термах «Таміна». Терми мають відкритий басейн з водоспадами та гротами, два закритих басейни, надаються додаткові види терапії та лікувальної гімнастики. Є спеціалізований медичний центр з поглибленими методами лікування хворих. Курорт вважається фешенебельним та аристократичним, тому велика увага надається ресторанному бізнесу, проводиться відомий винний фестиваль. Для розваг відпочиваючих є гольф-поле, тенісні корти, казино, працює картина галерея.

Найгарнішим курортом світу вважається французький бальнеологічний курорт Віші. Будівлі старовинної архітектури розташовані у великій кількості парків. Пам'ятками архітектури є термальний комплекс, оперний театр, деякі будівлі готелів. Готелі відрізняються не дуже великою потужністю, але славляться високим рівнем обслуговування та ресторанами високої кухні. Головним термальним комплексом є «Селестен», в якому процедури виконуються на основі місцевих мінеральних вод та грязей. Додаткові розваги надає тенісні корти, спортивний клуб, до послуг VIP клієнтів аеродром для приватних літаків. На основі мінеральних та грязьових джерел випускається загально відома косметика марки Віші.

Цікавим для нас є досвід Литви. Місто Друскіненкай було фешенебельним курортом для радянської еліти. З розпадом Радянського Союзу курорт пережив занепад, але була проведена масштабна реконструкція інфраструктури та оновлення санаторно-готельного фонду, міської лікарні. Були побудовані більш сучасні готельні комплекси та аквапарки, що дозволяє курорту знов вступати в конкурентну боротьбу. Характерними прикладами є реконструйований санаторний комплекс «Belorus» який пишається збереженням традицій радянської бальнеології. До складу комплексу входить також діагностичний центр, два джерела мінеральної води, проводяться процедури з поєднанням місцевої торф'яної грязі з привозною з Білорусі унікальної сапропелевої грязі. Недоліки ресторанного обслуговування в ресторані на 320 місць, що для сучасного закладу не є прийнятним, компенсуються жорсткими дієтичними вимогами до харчування. Більш сучасним є санаторний комплекс «Druskinikai» до складу якого входить власний кювет, медичний центр та аквапарк.

Цікавими та дещо відмінними є бальнеологічні традиції азійських країн. Так давні бальнеологічні традиції має Японія, на території якої знаходиться біля 2000 термальних джерел, які використовуються для купання. Ця традиція пов'язана з розвитком «онсенів» - традиційних японських купалень, де тихий відпочинок поєднувався з спогляданням природи. Сучасні онсени подекуди

представлені аквапарками. До трійки найбільш популярних пляжно термальних курортів Японії входить курорт Атамі на острові Хонсю. Його популярність обумовлена, чотирма термальними джерелами, чудовою береговою смугою, близькістю столиці Японії – Токію. Відпочивання для японця завжди пов'язане з милуванням природними явищами. На курорті Атамі є декілька цікавих об'єктів – фруктовий сад, парк квітучих рослин, природний парк кактусів, парк роз і трав. В склад культурної програми входить відвідування художнього музею, музеїв ляльок, скла, парфумерії, традиційний японський театр та чайний будиночок.

Лікування як на кліматичних так і бальнеологічних курортах дуже популярно у Китаї. Відомим є острів – курорт Хайнань на якому знаходяться кліматичні, пляжні курорти, а також багато термальних джерел на побережжі, у тропічному лісі та в горах. В долині термальних джерел Синлун побудовано більш ніж десяток спеціалізованих готелів кожний з них має своє джерело з басейном. Лікування та оздоровлення відбувається завдяки термальним басейнам та джакузи, басейнам зі звичайною водою, саунам та Центру традиційної китайської медицини. Необхідно відзначити, що жоден китайський курорт не обходиться без таких центрів. Додаткове обслуговування здійснює тренажерний зал, боулінг, поле для гольфу, тенісні корти, спа-центр. Додаткову інвестиційну привабливість забезпечує бізнес та торговельний центр.

Прикладом розвинутої індустрії курортного відпочинку у поєднанні з туризмом є комплекс курортів Мертвого моря в Ізраїлі. Цей курорт кліматичний та бальнеогрязьовий де використовуються озерна вода, вода термальних джерел побережжя та місцева зелена глина. На курорті працює понад десять дерматологічних лікарень, та понад десять пляжів надають головні лікувальні послуги. Більшість пляжів - громадські.

Також, представником курортів азійського регіону є курорт Роторуа у Нової Зеландії. Курорт відкрито на геотермальних та грязьових джерелах. Обслуговування відпочиваючих здійснюється у приблизно 60 готелях та мотелях різного рівня комфорту, що додає додаткову популярність курорту. В багатьох готелях є басейни з підігрівом з природного термального джерела. Також є загальногромадський комплекс термальних басейнів. Курорт популяризує традиції маорійської культури, заохочує відпочивальників заняттям спортом, зокрема екстремальними видами.

Цікавим задля розвитку українських бальнеогрязьових курортів є досвід курортів Азербайджану. Лікування на курорті Нафталан відбувається за допомогою унікальної нафталанової нафти яка має великій спектр лікувальних властивостей. Курорт активно розвивається. Відбувається реконструкція санаторіїв радянських часів, і будівництво сучасних. Об'єднання в санаторні

комплекси дозволяє додати відповідні лікувальні та розважальні функції, спеціалізовано підійти до надання медичних послуг. На базі потужностей функціонуючого медичного центру працює кафедра термолікування.

Дуже непересічна ситуація з розвитком бальнеологічних курортів склалась у Сполучених Штатах Америки. Країна має дужий потенціал термальних та грязьових джерел. Ще у ХІХ сторіччі були створені курорти за європейським зразком. Зараз популярність цих курортів занепадає в зв'язку з орієнтацією суспільства на кліматичні, перш за все, морські курорти. Збереження невеликої кількості бальнеологічних курортів пов'язана з історичною ностальгією та розташуванням їх на території національних природних парків США. Як приклад, курорт Саратога-Спрингс, який знаходиться у горах та курорт Хот-Спрингс. Обидва входять до складу природних національних парків.

Аналіз сучасного світового досвіду будівництва та функціонування бальнеогрязьових курортів демонструє три глобальні напрямки, або якщо можливо так виразиться «філософії курортного відпочинку» це:

- європейський дуже успішний та високоприбутковий напрямок, головною рисою якого є поєднання лікування та оздоровлення з великою кількістю додаткових, перш за все розважальних функціональних додатків, які знаходяться в головному руслі вирішення сучасної проблеми вільного часу. Також успішність європейським курортам додає широка доступність усіх послуг за рахунок диференціації потреб та платоспроможності майже кожної категорії населення.

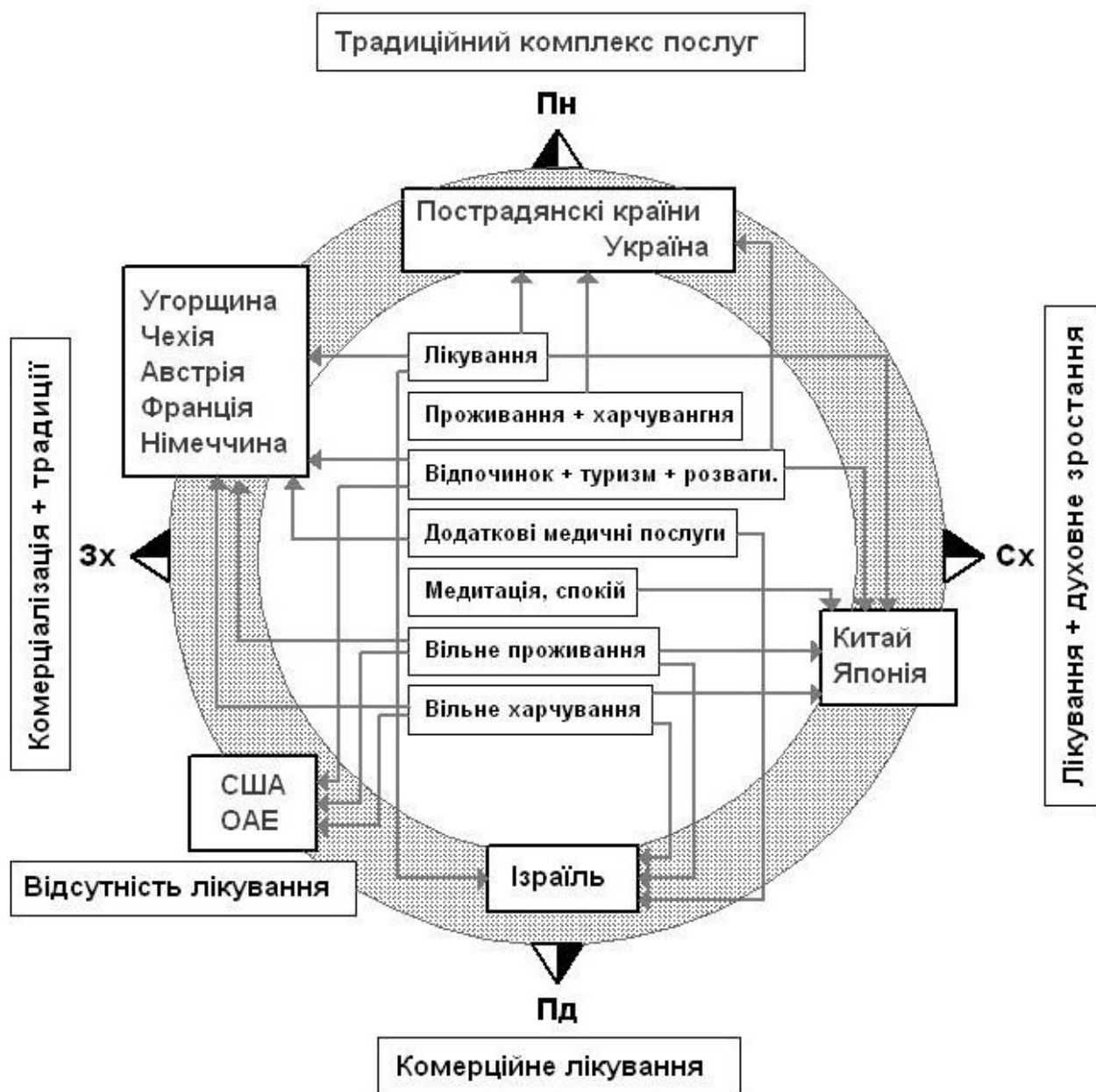
- азійський напрямок, не менш успішний, поєднує оздоровлення та лікування зі спілкуванням з природою. Також є повсякчасним додаткове використання методів традиційної народної медицини регіонів. Індустрія додаткових послуг достатньо стримана, але культуру азійського курортного відпочинку можливо назвати «тихим відпочинком» на відмінність від європейського активного відпочинку.

- американський напрямок є для нас прямим застереженням коли за наявності великої кількості природних бальнеологічних ресурсів галузь занепадає в силу незацікавленості держави і бізнесу у її розвитку.

Ці регіональні відмінності є сталими і навряд чи найближчим часом зазнають суттєвих змін. Хоча, поява нових, стилізованих під філософію лікування та відпочинку і не прив'язаних до місцевих природних джерел лікувально-оздоровчих закладів вже на часі. Можливість наближення лікувальних послуг до пацієнта – природній шлях з точки зору комерціалізації. Як приклад вже наводився санаторний комплекс «Belorus» в Друскіненкаї де

поєднуються місцева торф'яна грязь з привозною з Білорусі унікальною сапропелевою.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАЛЬНЕО ТА ГРЯЗЬОЛІКУВАННЯ В СВІТІ

Лікування на привозній сировині має історичне коріння. Так ще з кінця XIX сторіччя киян лікували мінеральними водами, лікувальними грязями і мінералами. Найстаріший з функціонуючих закладів – міська фізіотерапевтична поліклініка що розташована на вулиці Ярославів Вал. На початку XX сторіччя мала назву "Институт физических методов лечения доктора Гарлинского". Київська міська курортна бальнеологічна лікарня, що розташована в Дарниці на вулиці Попудренка користується популярністю серед киян та багатьох

українців. Призначена для амбулаторного лікування за допомогою сильнодіючих природних факторів (кримська морська сіль, грязі з курортів «Куяльник», озокерит з Прикарпаття та сучасних фізіотерапевтичних методів.

Великою перевагою поширення бальнеологічних лікувальних заходів за межі курортів є можливість оздоровлення працюючих людей без відриву від виробництва, можливість проведення, в разі необхідності довгострокового лікування, відсутність необхідності адаптації до нових кліматичних умов, доступність та інші подібні позитивні приклади.

Література

1. Очерки географии городов. Шабо Л., Боже-Гранье. Москва «Прогресс», 1967г. – 204с.
2. Проектирование курортов и зон отдыха. Т. Ф. Панченко. Киев «Будівельник» 1983г. – 102 с.
3. Профсоюзные здравницы Украины. И. Г. Шалковский, Т. Д. Голуб, Л.Т.Жарникова. Киев «Здоров'я» 1987г. – 332 с.
4. Рекреаційні ресурси та курортологія . Фоменко Н. В. К. Центр навчальної літератури 2007 р. – 312 с. http://tourlib.net/books_ukr/fomenko.htm

Аннотация

В статье рассмотрен мировой опыт строительства и функционирования бальнеогрязевых курортов и выявлены сложившиеся глобальные направления в соответствии с территориальными и социально-экономическими факторами. Рассмотрены современные тенденции в развитии санаторных комплексов.

Ключевые слова: бальнеологические учреждения, индустрия курортного отдыха и лечения, «философия курортного отдыха».

Annotation

The article considers world experience of construction and functioning mud-bath resorts and identified the current global direction in accordance with the territorial and socio-economic factors. Considers modern trends in the development of health resorts.

Keywords: balneological institutions, industry resort rest and treatment, "the philosophy of the resort".